

İKTİSAT

DERGİSİ

MAYIS
1976

İ.Ö. İKTİSAT FAKÜLTESİ MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

— ŞEREF ÖZGENCİL
TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ

— AHMET ÖZPINAR
SATIŞ PROMOSYONU

— DOÇ. DR. DEMİR ASLAN
MALİYET - FAYDA ANALİZİ ÜZERİNE

AYIN SORUNU

MEHMET ALP
DÖVİZ DARLIĞI VE BAĞIMSIZ SANAYİ

AYIN YORUMU

MUZAFFER ERSOY, ALİ NEJAT ÖLÇEN,
TURHAN UTKU, ORHAN ALTAN,
GÜNGÖR URAS, ÖZTİN AKGÜÇ

SAYI : 143
CİLT : 24
750 KURUŞ

POLYESTER **SIFAS** **NAYLON 6**

SENTETİK İPLİK FABRİKALARI A.Ş.

ŞİRKET MERKEZİ : Sanayi Bölgesi; BURSA
Tel: 18500-18504 Büro Ata-
türk Cad. Ticaret Bankası
İş Hanı Kat 1, Tel: 14489

İSTANBUL BÜROSU : Manifaturacılar Çarşı-
sı No. 3501 — 3502,
Atatürk Bulvarı,
Unkapanı, İstanbul
Tel. 22 35 73, 27 72 83

Dikkat !

Daha evvel başka yerde basılan yazılara ücret **ödenmez**. Yazılarda ki fikirler yazarlara aittir. Cemiyeti ve dergiyi **so-** rumlu kılmaz gönderilen yazılar basılsın veya basılmasın **iade** edilmez.

Reklâm Tarifesi

Ön kapak içi	1250.— TL.
İç sahife	1000.— TL.
Arka kapak içi	1250.— TL.
Arka kapak	1500 — TL.

İKTİSAT DERGİSİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

İktisaden zayıf bir millet fakrû sefaletten kurtulmaz; Kuvvetli bir medeniyete, refah ve saadete kavuşamaz; İctimai ve Siyasi felâketlerden yakasını kurtaramaz.

K. ATATÜRK

CİLT : XXIV

MAYIS 1976

SAYI : 143

Fiatı 750 kuruş

Yıllık : 90 - 6 Aylık - 45 TL.

Cemiyet Adına Sahibi : Orhan SOFUOĞLU

Yazı İşleri Müdürü : Şeref ÖZGENCİL

İdare Yeri : Tünel Galip Dede Cad. No. 48/1

Telefon : 44 04 36 - 49 89 03 - 44 48 63

P. K. 599 Karaköy/İst.

Basıldığı yer : YENİLİK BASİMEVİ

İÇİNDEKİLER

2. Görüş Doç. Dr. Erol MANİSALI
3. Ayın Sorunu (Döviz Darlığı ve Bağımsız Sanayi) MEHMET ALP
8. Ayın Yorumu (Türk Bankacılığı Üzerine) Muzaffer ERSOY, Ali Nejat ÖLÇEN, Turhan UTKU, Orhan ALTAN, Güngör URAS, Öztin AKGÜÇ
16. Türk Bankacılık Sistemi Şeref ÖZGENCİL
26. Satış Promosyonu Ahmet ÖZPINAR
31. Maliyet - Fayda Analizi Üzerine Doç. Dr. Demir ASLAN
35. 1975 ve 1976'da AET'nin Sınai politikası Nuriye MANİSALI
37. Ayın Ekonomik Haberleri ***

G ö r ü ſ

Doç. Dr. Erol MANİSALI

İslâm ülkelerinin bugün içinde bulundukları ekonomik görünüm ve işbirliği ele alındığında şu ana özellikler sıralanabilir.

a — Coğrafi yaygınlığın ve dağınıklığın çok büyük olması

b — Çok farklı ekonomik, politik ve sosyal yapılarla sahip bulunmaları. Ekonomik gelişme dereceleri ve potansiyelleri, politik yapıları ve uluslararası politika alanındaki farklı eğilimleri ve iç rejimleri bu arada belirtilebilir.

c — ABD, Rusya, AET ve hatta Çin ile olan ilişkileri bakımından çok ayrı nitelikler göstermeleri ve bu arada kurmuş oldukları kuvvetli ekonomik bağlar.

d — OPEC gurubuna dahil olan İslâm Ülkelerinin dış ekonomik ilişkilerindeki ortak çıkarları dolayısıyla uyguladıkları bir politika vardır.

Müslüman olmaları dolayısıyla, — uzun dönem içinde uygulayabildikleri — tek ortak politika Arap - İsrail sorunda görülmüştür. Sadece Müslüman olmaları özelliği, — çok farklı çıkar ilişkileri dolayısıyla ekonomik ilişkilerini yoğunlaştırmaya yetmeyecektir.

İslâm Ülkeleri arasındaki ekonomik işbirliği sorununu bu şekilde değerlendir. dikten sonra — bu değerlendirmenin ışığında Türkiye'nin dış ekonomik ilişkilerinde önemli sapmaların bulunup bulunamayacağı sorusuna cevap vermeğe çalışalım : Türkiye İkinci Dünya Savaşı sonrasında dış politik ilişkilerinde olduğu kadar ekonomik ilişkilerinde de Batı ekonomileri ile yoğun bir işbirliğine girmiştir. Bu, Atatürk İlkeleri doğrultusunda bir strateji olarak kabul edilmelidir. Bazı önemli hataların yapılması ve ekonomik ilişkilerde çok yönlü stratejinin ihmal edilmesi eleştirilebilir ve gerçekten de Türkiye'nin ekonomik çıkarlarına zarar vermiştir. Yalnız burada hatayı değerlendirirken dikkatli olmamız gerekir : Hata, Batı ile olan ilişkilerin yoğunlaştırılmasında değil. Batı ile olan ilişkiler yoğunlaştırılırken özellikle Orta-Doğu ile olan ilişkilerin geliştirilmesi konusunda gereken çabanın gösterilmemesindedir.

İslâm Ülkeleri Konferansı'nın ertesinde Türkiye'nin dış ekonomik ilişkilerini değerlendirirken duygusal değil, gerçekçi olmak zorundayız. Orta-Doğu ve diğer İslâm Ülkeleri ile ekonomik ilişkilerimizin geliştirilmesi sorunu, Batı ile olan ekonomik ilişkilerimizin bir alternatifi olarak değerlendirilmemeli, aksine, dış ekonomik ilişkilerimizde, — Batı ile olan ekonomik ilişkilerimizi tamamlayan, çok yönlü ekonomik ilişkilere doğru bir adım olarak ele alınmalıdır.

Ayın Sorunu

“Döviz Darlığı” ve Bağımsız Sanayi

MEHMET ALP
İktisatçı

«Döviz Darlığı» denilen sorun, 1950’lerden beri Türkiye ekonomisi için önemini koruyor. Zaman zaman geçici olduğu başından belli çözümler, sorunun etkilerini azaltır gibi oluyor, sonra gene birden ithalat transferleri güçleşiveriyor. Merkez Bankası’nın elindeki rezervlerin hızla eridiği haberleri gazetelerde boy gösteriyor. Arkasından devalüasyon tartışmaları.

Ortada bir «döviz darlığı» olduğu muhakkak. Ancak sorunu, «döviz darlığı» olarak, bundan ibaretmiş gibi koymak, nedenlerini saptayıp çözüm bulmayı güçleştiriyor. Gene de, soruna böyle yaklaşıp tahlili derinleştirmek mümkün. Bunun için bazı sorulara cevap bulmak gerekiyor.

DÖVİZ DARLIĞININ KAYNAĞI NE?

«Eğer «döviz darlığı» varsa, Türkiye’nin döviz cinsinden gelirleri giderlerinden az demektir. Bu durumda ödemeler dengesini oluşturan kalemleri incelemek gerekiyor.

TABLO : 1
DIŞ ÖDEMELER DENGESİ
1973 — 1975

	(Milyon \$)		
	1973	1974	1975 (Geçici)
I. CARİ İŞLEMLER DENGESİ	485,7	— 719,0	—1865,0
1. DIŞ TİCARET	— 769,2	—2245,3	—3337,5
1.1 İhracat	1317,1	1532,2	1401,1
1.2 İthalat	—2086,3	—3777,5	—4738,6
2. GÖRÜNMEYENLER	1236,4	1499,3	1449,8
2.1 Faiz Ödemeleri	— 59,0	— 102,4	— 124,0
2.2 Kâr Transferleri			
Dövizleri	— 34,8	— 71,1	— 36,3
2.3 İşçi Dövizleri	1183,2	1426,3	1312,3
2.4 Turizm ve Dış			
Seyahatler	78,5	41,8	45,9
2.5 Proje Kredilerinden			
Hız. Ödem.	— 24,0	— 17,0	...
2.6 Diğer Görünmeyenler (Net)	92,5	221,7	251,9
3. ENFRAKSTRÜKTUR- OFFSHORE	18,5	27,0	22,7
II. SERMAYE HAREKETLER	432,3	290,8	549,9
1. Dış Borç Ödemeleri	— 72,4	— 126,1	— 117,5
2. Özel Yabancı Sermaye	78,6	88,1	304,8
3. Proje Kredileri	327,9	268,5	259,3
4. Bedelsiz İthalat	50,1	57,9	98,1
5. Program Kredileri	48,1	2,4	5,2
III. GENEL DENGİ	918,0	— 428,2	—1315,1
IV. REZERV HAREKETLERİ			
(Azalış +)	—951,8	483,2	1326,6
1. Altın ve Döviz			
(Banka Sistemi)	—727,8	430,9	417,0
2. Özel Çekme Hakla- rından Kullanma	—	— 7,7	301,2
3. Kısa Vadeli			
Sermaye Hareketleri	— 224,0	60,0	608,4
V. NET HATA VE NOKSAN	33,8	— 55,0	— 11,5

Geçmiş üç yılın ödemeler dengesi noksanlarından, ödemeler dengesi kalemleri içinde cari işlemler dengesinin açık verdiği, bunu da dış ticaret açığının belirlediği görülüyor. Faiz ödemeleri ve kâr transferleri toplamının toplam ödemeler dengesi açığına oranları 1975'de yüzde 12.2. Bunların döviz darlığı ile ilişkileri farklı türde. Şimdi ele alınan konu açısından önemsiz olduklarını belirtip bunu ileride ele alalım. Asıl açık, dış ticaretten ileri geliyor. Dış ticaret açığı 1975'te bir önceki yıla göre yüzde 48.6 artmış. Dış ticarete ithalatın 1975'de bir önceki yıla göre yüzde 25.4 arttığı, buna karşılık ihracatın yüzde sadece 8.6 azaldığı görülüyor.

Demek ki, ödemeler dengesi açığını belirleyen esas unsur dış ticaret açığı, dış ticaret açığının büyümesinde de esas rolü, ithalatteki hızlı artış oynuyor. Bu durumda, ithalata daha yakından bakmak gerekiyor.

İTHALATTAKİ ARTIŞIN KAYNAĞI NE?

İthalatın, ana mal gruplarına göre dağılımını görmek, bu soruyu cevaplandırmayı kolaylaştıracaktır.

TABLO : 2

İTHALATIN ANA MAL GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI

	1973		1974		1975	
	Milyon \$	%	Milyon \$	%	Milyon \$	%
1. Yatırım Malları	1002.6	48.0	1289.9	34.2	1961.1	41.5
İnşaat mal.	116.2	5.6	196.9	5.2	291.3	6.1
b) Makine ve teç.	886.4	42.4	1092.2	29.0	1669.8	35.4
2. Tüketim Maddeleri	90.4	4.4	157.1	4.1	203.2	4.2
3. Ham Maddeler	993.2	47.6	2331.5	61.7	2574.3	54.3
TOPLAM İTHALAT	2086.2		3777.6		4738.6	

Kaynak : Maliye Bakanlığı, «Aylık Ekonomik Göstergeler», Ocak-Şubat, 1976

Rakamlardan, ithalatın 1973'de yüzde 95,6 sının, 1977'de yüzde 95,9'ının, 1975'de ise yüzde 95,8'inin sanayinin kuruluş, idame ve işletme gereklerini karşılamak için yapıldığı görülüyor.

İthalatın kompozisyonunun yıllara göre değişiminden, yatırım malları ithalatının toplama oranının 1975 yılında 1974'e göre artmakla

birlikte 1973'e göre azaldığı görülüyor. Buna karşılık, ham maddeler ithalatının toplam içindeki payı 1975'de 1974'e göre azalmakla birlikte 1973'e göre artıyor. Buna göre, yeni kurulan sanayilerinde faaliyete geçmesi ile aynı eğilimin 1976'da da hızlanarak devam edeceğini söylemek mümkün. Yani, ithalattaki artışın kaynağı yatırım malları ve ham maddeler ithalatındaki artış, bunun içinde de ham maddeler ithalatındaki artış giderek ağırlık kazanıyor.

Her iki soru için de rakkamlardan çıkan cevaplar, «döviz darlığı» sorununun sanayiinin sorunlarını bir türevi olduğunu ortaya koyuyor. Bununla birlikte «döviz darlığı», esas olarak, sanayiinin bir sorunu olma niteliğini taşıyor.

İstanbul Sanayi Odası tarafından transfer gecikmelerinin ekonomiye etkileri konusunda geçen ay yayınlanan bir raporda, bu durumun sonuçları şöyle sıralanıyor :

1. Dünya piyasalarında temel madde fiyatlarında yükselmeler vardır. Transfer gecikmeleri, her geçen gün yüksek fiyatla mal ithaline yol açmaktadır.
2. Transfer gecikmeleri yeterli miktarda hammadde ithalini engellemekte, piyasada arz-talep dengesi bozulmakta, ithal konusu ana girdiler, spekülasyon konusu olmaktadır.
3. Ana girdilerin aracısız ithali, doğrudan imalata sevkedilmeleri de dolayısıyla spekülasyon konusu olmamaları halinde dahi, hammaddedeki düzensiz ve yetersiz durum kapasite düşüklüğüne, mamul maliyetinin yükselmesine ve miktarının yetersizliğine yol açmakta ve mamul fiyatı arttırılmamış olsa dahi, bozulan arz-talep dengesi nedeniyle bu kerre, mamuller piyasada spekülasyon konusu yapılmaktadır.

Bu sözler, sanayiinin en azından hammadde bakımından ne ölçüde dışa bağımlı olduğunu gösteriyor. Buna ek olarak bir de yatırım malları açısından sözkonusu olan bağımlılık var. Yatırım malları ithalatına öncelik verilmesine rağmen, ne kadar çok yatırımcının akreditif açılmasını beklediği ya da «kredili ithalat» hükümetçe kabulü için uğraştığı biliniyor.

Bütün bunlar, «döviz darlığı» sorununun sanayi ile yakın bir sebep-sonuç ilişkisi içinde olduğunu gösteriyor.

DÖVİZ DARLIĞININ SANAYİ İLE İLİŞKİSİ NE?

Önce, «döviz darlığı» sanayiinin işlemlerini ve gelişmesini kısıtlıyor. Bu konuda görüş birliği olduğu için, fazla üzerinde durmaya gerek yok.

İkincisi, «döviz darlığı»na 1975 yılında, yıllık ihracatı 338 milyon, ithalatı ise 4 milyon 535 milyon dolar olan bir sanayi yol açıyor. Dışarıdan getirilmiş inşaat malzemesi ve makinalarla kurulan bu sanayi, dışarıdan getirilen hammaddelerle çalışıyor. Ancak yabancı sermaye ortaklığı ile var olan bu sanayiinin kârlarından 1975 yılında faiz ödemeleri ve kâr transferleri olarak 160 milyon dolar yurt dışına ödeniyor. Aynı yıl, 1 milyon 177 milyon dolar, bu sanayiinin finansman ihtiyacını karşılamak için ve faizle ödenmek üzere Türkiye'ye giriyor. Yani sanayiinin bugünkü yapısı «döviz darlığı»nı doğuruyor; bir yandan da bunun baskısı altında zorlanıyor. Bunun acısını da, mal bulamayan bulsa da almaya gücü yetmeyen halk çekiyor. Sanayici olmanın nimetlerinden yararlanamayan girişimci çekiyor.

Bütün bu acılardan kurtulmanın çaresi de bağımsız sanayileşme de yatıyor. İhracatı arttırmak da bu sanayi yapısı içinde bir çözüm olmayacaktır döviz darlığı sorunu için. Çünkü, bu yapı ihracat için hep ithalatı gerektirecektir.

Türkiye'nin daha birçok ayda ve yılda en önemli ekonomik sorununun «döviz darlığı» olmaması, yani fabrikaların kurulması ve halkın ihtiyacının karşılanabilmesi için, bağımsız sanayileşme dışındaki bütün çıkmaz yollar. «Döviz darlığı»na karşı tek kalıcı tedbir, sanayiinin, girdiler ve sermaye açısından bağımsızlığı olabilir.

Ayın Yorumu

Türk Bankacılığı Üzerine

Dr. MUZAFFER ERSOY

(Yapı ve Kredi Bankası Umum Müdürü)

Bilindiği gibi, Türkiye tarım kesimindeki artışın da yardımı ile, son tahminlere göre yüzde 7,9 oranına yükselen bir kalkınma hızı sağlamıştır. Dünya ekonomisinin gevşemeye girdiği bir dönemde sağlanan bu sonuç şüphesiz sevindiricidir. Bununla beraber, özellikle dış ticaret ve dış ödeme dengelerinde meydana gelen olumsuz gelişmeler, iktisadi kalkınma karşısında duyulan sevinçle ihtiyatlı olmayı gerektirmektedir.

1975 yılında Türk Bankacılık sistemi, önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Toplam mevduat ve toplam krediler, önceki yıllara nazaran daha yüksek oranda artışlar göstermiştir. Nitekim birçok büyük bankanın gazetelerde yaptıkları açıklamalar da bunu doğrulamaktadır.

1975 yılında banka muamelelerinin gelişmesinde, Merkez Bankası'nın, bankalar sistemine gösterdiği kolaylıkların da çok önemli rolü olmuştur. Türkiye'de toplam mevduatın ve toplam kredilerin 1975 yıl sonu tutarları henüz toplanıp yayınlanmış değildir. Ancak, tahminleri-

miz, 1975 yılı sonunda toplam mevduatın 135 milyar liraya, toplam banka kredilerinin de 140 milyon liraya yaklaşmış olmasının muhtemel bulunduğunu göstermektedir. Bunlar şüphesiz ki, rekor rakamlardır.

Böyle olmakla beraber, toplam mevduatın 1975'de yüzde 37'ye yakın oranda artmış olmasında, dövizle çevrilebilir Türk Lirası mevduat hesabının büyük payı olduğunu unutmamak gerekir. Kısaca, DÇM diye anılan bu mevduatın 1975'de yaklaşık olarak 860 milyon dolar veya 13 milyar lira tutarında bir artış kaydettiği bilinmektedir.

Bu durumda DÇM mevduatı çıkarıldıktan sonra, iç kaynaklı mevduat 122 milyar liradan ibaret kalmaktadır. Şu halde, 1974 yılı sonunda toplam mevduat tutarı 99 milyar lira olduğuna ve bunun da tahminen 2 milyar liraya yakın kısmı DÇM'den oluştuğuna göre, iç tasarruflardan oluşan mevduat artışı oranı yüzde 25 civarına düşmektedir. Diğer taraftan, dış kaynaklı DÇM'lerin önemli bir bölümünün bir yıl vadeli olması, üzerinde önemle durulması gereken bir husustur. Böyle olmakla beraber, DÇM'ler ve özellikle bankalarımıza tanınan dışarıda döviz pozisyonu tutmak yetkisi, Türk bankacılığında 1975 yılının ilgi çekici iki gelişmesini teşkil etmiştir.

Bu suretle, Türk bankacılık sistemi, dış dünyaya açılmada çok önemli iki imkana kavuşmuştur. Bankalarımız, 1975 yılında genellikle 100 milyon doların üstünde dolaşan bir döviz tutarını yönetmek imkânını bulmuş ve bu konuda değerli tecrübeler edinmiştir. Milletlerarası para ve sermaye piyasaları ile başlayan bu ilişkilerin, bankacılığımızın gelişmesi üzerinde olumlu etkileri daha şimdiden görülmeye başlamıştır. Söz konusu ilişkilerin gelişmesi, ileriki yıllarda, Türkiye ekonomisine ve bankacılığına çok daha büyük ölçüde faydalar sağlayacaktır.

ALİ NEJAT ÖLÇEN (CHP Grup Başkanvekili)

Ülkemizde bankacılık sistemi para ticaretine dayanır. Ekonominin likit ihtiyacını düzenleyen ve para arzını bir veri olarak üretim genişlemesine paralel olarak ayarlayan sağlıklı bir Merkez Bankası politikası izlenmediği için, bankacılık bizde para işletmeciliği esasına göre çalışmaktadır. Bu nedenle mevduat ve kredi hacimleri arasındaki den-

ge bile korunamamaktadır. Kimi yıl mevduat hacmi, kredi hacminden daha noksan bir düzeyde oluşmakta ve bu durumda ticari bankaları mevduat toplamak için amansız bir rekabete zorlamaktadır. 1966 ile 1971 yılları arasında sürekli olarak mevduat, kredi hacminden daha düşük düzeyde idi. Örneğin 1970 yılında 29.6 milyar TL. mevduata karşın 32.6 milyar TL. kredi hacmi gerçekleşmişti. Bu dönem banka ikramiyelerinin en yoğun olduğu dönemdir.

1971'den sonra bankalar bir nevi para deposu haline gelmiş, mevduat hacmi kredi hacminin üzerinde kalmıştır. Örneğin 1973 yılında 54.9 milyar TL. kredi hacmine karşın mevduat 61.6 milyar TL. olarak gerçekleşmişti. Bu tür dengesizlik bankacılığımızın temeldeki hastalığını yansıtır. Üretim piyasasının para piyasasını etkilemediğini gösterir. Sermaye piyasasının olmayışının doğal sonucudur bu.

Kanımcı sağlıklı bankacılık kapitalist düzenin gereği bile olsa paranın yüksek devir hızı ile ekonominin büyümesine paralel bir kredi genişlemesini gerektirir. Bizde tam tersine olarak hem paranın devir hızı düşük hem de kredi genişlemesi ekonominin büyümesine paralel değil.

Ne yapmalı? Kapitalist düzen tam işletilecekse (iki bugünkü siyasal iktidar ne yaptığının farkında değil) Merkez Bankası faiz ve reas-kont haddini daha esnek tutmalıdır vb.

Demokratik sol bir düzen içinde Merkez Bankası, Maliye Bakanlığı, Planlama üclüsünü tam bir politikalar birliği içine almak zorunda olacağız. Bunun için devreye ticaret bankacılığını geri plana iten ve fakat yatırım finansmanını ön plana çıkaran finansman bankacılığı düzenini getirmemiz gerekecek. Halk sektörü girişimi ile yatırımları finanse eden yeni bir bankacılık anlayışı getirilecektir. Bu durumda ticari bankaların bugün tek boyutlu çalışmalarının ne denli sakıncalı olduğunu ortaya çıkaracaktır.

Demokratik sol bir bankacılık düzeni ticari bankacılığın yatırım bankacılığına dönüşmesini sağlar. «Bakkal dükkânı» gibi banka şubesi açmanın o zaman gereği kalmayacaktır.

TURHAN UTKU (MSP Çorum Milletvekili ve TBMM Sanayi ve Teknoloji Komisyonu Başkanı)

Bugün Türkiye’de 40’ın üzerinde banka mevcuttur. Halen memleketimizdeki bütün bankalar gerek zihniyet gerekse çalışma tarzı bakımından Avrupalı tarzda kurulmuştur. Mevcut bankaların işletmelerinin Türk ekonomisinin yapısına uygun olmadığı aşîkârdır.

Bankalarımızdaki genel sistem sağlam teminatla paraya daha fazla para kazandırmayı sağlayan sistemdir. Burada para, bir ticaretteki gibi riske edilmemektedir. Sistem, Avrupa inasının kurduğu bir sistemdir. Onun düzen anlayışına şüphesiz uygundur. Ancak kendi milli bünyemize uygun olmadığı görüşündeyim.

Bize göre sistemimiz kendi öz anlayışımız içinde paraya daha fazla para kazandırmak anlayışı ile değil tasarrufları emniyet altına alarak yurdumuzun yaygın bir şekilde dengeli kalkınmasına verdiği kredi sistemiyle yardımcı olacaktır. Ve ilk önce düşünülmesi gereken budur. Ayrıca bankalar artık mevcut pratikleşen bankacılık sisteminden uzaklaştırarak kâr ortaklığı diye adlandırılan sisteme yönelmeli ve mevduat sahiplerine faiz değil hisse senedi vererek kâr dağıtmalıdır. Bu husus uzmanlarca geniş bir şekilde incelenmeye ve anlatılmaya değer.

Bugün bankalar belirli bir prensip içersinde kredi dağıtmaktadır. Nitekim bankalar Birliği’nin yayınladığı bültenlerde görülüyor ki, plasmanların üçte ikisi üç-beş büyük şehire münhasır kalmakta genellikle ticarete kullanılmaktadır. Böylece bankanın belirli bir prensip içersinde çalışması sağlanarak yaygın kalkınmanın desteklenmesi ve plasmanların daha çok sanayine kaydırılması gerekir. Geri kalmış bölgelere aktarılması faiz oranlarının daha makul bir seviyeye getirilmesidir.

İkramiyeler bankaları büyük bir rekabet havasına sokmak ve bu sebeple küçük kasaba ve şehirlerde bütün tasarruflar bankalarda toplanmaktadır. Bu tasarruflar toplandığı yere harcanmamakta gelişmiş büyük şehirlerde değerlendirilmektedir. Küçük şehirlerin ekonomik potansiyeli bu haliyle büyük şehirleri beslemekte, buna mukabil, küçük şehirlerin ekonomik canlılığı da bu mekanizma ile gerilemektedir. Burada iddiamız mevduatların toplandığı yerde plase edilmesidir. Ve bu yönde bir kontrol sistemi getirilmesidir.

Diğer taraftan, ikramiyelerin kalkması banka masraflarını azaltmakta, dolayısıyla faizin yükünün hafifletilmesini sağlamaktadır. Ancak diğer taraftan gazete, radyo ve tv. reklâmları bir hayli artmıştır.

Düşüncelerimize göre, Türk bankacılığı yaygın kalkınmaya hizmet ederecek şekilde gelişmesi gerekirken maalesef açılan çok sayıda şubelerle ekonomi üzerine hakimiyet kurarak bazı yatırımları elde etmeye ve bu yolla tröstleşmeye gitmeyi amaçlamaktadır.

Dr. ORHAN ALTAN (T. İş Bankası A. Ş. İstanbul ve Trakya Krediler ve İstihbarat Grup Müdürü)

1975 yılının ilk 6 aylık döneminde bazı olumsuz gelişmelerin etkisinde kalan bankacılık sistemi, ikinci 6 aylık dönemde 8. Mayıs. 1975' de yayınlanan bir tebliğ ile Döviz Çevrilebilir Mevduat hesabının yeniden getirilmeye başlanması, tarım ürünleri rekoltesinin önceki yıllara göre daha fazla olması ve ekonomiye canlılık getirmesi, finansman olanaklarının artması nedenleriyle olumlu yönde etkilenemiştir. Bu olumlu gelişmelerin neticesinde gerek mevduatlarda gerekse plasmanlarda büyük patlamalar olmuştur. Bu patlama içinde T. İş Bankasının mevduatlarında yüzde 62.87 bir artış görülmüş, plasmanları ise 34 milyar 100 milyon olmuştur. Plasmanlardaki gelişmeyi döviz çevrilebilir mevduat kaynağına bağlayabiliriz. Bunun haricinde plasmanların artışında büyük etkinliği olan maddeleri de şöyle özetleyebiliriz : Bankaların belirli koşullarla kendi kaynaklarından karşılayacakları orta vadeli kredilere tekabül eden mevduat için yıl içinde munzam karşılık yatırmamaları, evvelce yatırılmış olanlardan yüzde 20 ve yüzde 5 munzam karşılıkların da yarım kalmış yatırımlara yöneltilmesi halinde iadesinin ön görülmüş olması, T. C. Merkez Bankasının sanayici reaskont olanaklarını artırması, ihracat kesin satış reaskont olanağının Merkez Bankasınca kabul edilmesidir.

1975 yılında bankacılık sektöründe görülen bu olumlu gelişmenin yanında bazı sorunlara da değinmekte fayda buluyoruz.

Bugünkü bankacılık sistemi içinde devletin bankalara müdahale si çok fazla. Bugünkü yasalar günün şartlarına göre demode olmuştur. Bankalar tasarruf mevduatı toplamak için yasalara göre hareket et-

mehtedirler. Buna göre bankaların özvarlıkları toplamı 50 milyondan fazla ise toplayabilecekleri tasarruf mevduatı özvarlıklarının 15 katı kadardır. Bu limitin üstünde toplanacak mevduatların ise yüzde 50'si Merkez Bankasına karşılık hesabı olarak yatırılmaktadır. Bugünkü şartlarda bu katsayının 15'den 30'a çıkarılması gerekmektedir.

Bankalar Kanunu Türk bankacılık sistemine birçok tahditler getirmiştir. Buna göre, Bankalar Kanunu, bankaların bir müşterisine açacağı krediyi tahdit etmiştir. Bir umum müdürün yetkilerini tahdit etmiş, kredi komitesinin yetkisini tahdit etmiştir. Gerçi bazı hususlarda bazı istisnalar getirmiştir, ancak yine de bugünkü şartlara uymamaktadır.

Lotoryanın kalkması kredi maliyetini ucuzlatmayacaktır...

Türk bankacılık sisteminde 25 yılı aşkın bir süredir uygulanan lotoryanın kaldırılmasının kredi maliyetlerini ucuzlatıcı ve kredileri arttırıcı yönde olumlu bir etkisi olacağını tahmin etmiyorum. Aksine olumsuz etkiler getireceği kanısındayım. Zorlama olarak toplanan küçük tasarruflarda ikramiyelerin kaldırılması ile bir gerileme olacağını tahmin ediyorum. Peşin faiz sisteminin kaldırılması ise vadeli tasarruf mevduatını olumsuz yönde etkileyebilecektir. Tasarruf sahiplerinin mevduatlarının bir kısmının devlet tahviline ve özel sektör tahviline akması muhtemeldir.

GÜNGÖR URAS (Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği Genel Sekreteri)

1975 yılının 115 milyar liralık devlet bütçesinde yatırım harcamaları için ayrılabilen ödenek 23 milyar liradır.

Bu 23 milyar liralık ödeneğin dağılımını Devlet Plânlama Teşkilâtı yapmakta, hükümet onaylamakta, TBMM'nin ilgili komisyonlarında dağılım şekli günlerce tartışılmakta ve nihayet Senato ve Meclisin oylarıyla dağılım kesinleşmektedir.

1975 yılında sadece 4 büyük ticaret bankamızdaki mevduat artışı ise 30 milyar lirayı aşmıştır. Bu 30 milyar lirayı ise 4 bankanın umum

müdürleri kişisel tercihlerine göre istedikleri biçimde ekonomiye kanallı etmek olanağına sahiptirler.

İşte banka sisteminin ekonomi için ağırlığı ve banka yöneticilerinin karar ve seçimlerinin ekonomiye etkileme gücü burada ortaya çıkmaktadır.

Ekonominin bu kadar önemli fonlarını yönlendirme olanağına sahip 4 genel müdür, bu fonları kullandırmada istedikleri gibi kullanabilme serbestisine sahip midirler? Yoksa belli sorumlulukları var mıdır?

ÖZTİN AKGÜÇ (Osmanlı Bankası Muşaviri)

Türk bankacılık sisteminin bugün bir çok sorunları vardır. Bu sorunlara bir çözüm getirilmediği takdirde, bankaların alacakları iktisadi kararlar ve bunun uygulaması olan para-kredi politikaları siyasi iktidarların ve belli kişi veya grupların etkisinden kurtulamayacaktır. Yapılacak şey Bankalar Kanununun yeniden gözden geçirilmesi ve kamu yararına olacak bir şekilde halen mevcut olan aksaklıkların kaldırılmasıdır. Bu şekilde herkesin ekonomik kararlara iştiraki sağlanmış olacaktır.

Başlıca sorunlar ve çözüm yolları :

1 — Bugün bankaların mülkiyeti belirli kişilerin ve grupların hakimiyetindedir. Yapılacak şey bankaların sermayelerini çok kişiye yaygınlaştırılmasıyla belirli kişi ve grupların iktisadi kararlara olan etkinliğini azaltmak ve herkesin ekonomik kararlara iştirakini sağlamaktır.

2 — Bankaların açacakları şube sayısını tahdit etmek gerekmektedir. Bankalar Kanununa göre, bir şehirde açılan bir bankaya ait bütün şubeler sermaye tahsisi yönünden bir tek şube gibi görünüyor. Yapılacak şey her şube için ayrı bir sermaye tahsisi yapmaktır. Bu şekilde hem şube enflasyonu önlenecek hem de Bankalar Kanununun öngördüğü bankaların yüksek öz sermaye ile çalışmaları prensibi gerçekleşecektir.

3 — Mevduat toplama sermaye ile orantılı olarak yapılmalıdır. Bu halde de bankalar fazla mevduat toplayabilmek için sermaye artırımını yapmak mecburiyetinde kalacaktır.

4 — Banka kredilerinin mümkün olduğu kadar çok firmaya ve halkın yararına dağıtılmasının sağlanması gerekmektedir. Merkez Bankasının krediler üzerinde etkinliğini artırmak için ikili bir şey yapılabilir. Mevduat munzam karşılık oranları yükseltilebilir. Buna karşılık bankaların Merkez Bankasındaki reaskont limitleri de yükseltilebilir. Bu şekilde kredi hacmi daralmaz. Merkez Bankasının kredi dağılımı üzerindeki etkinliği artabilir.

Hazine'de kontrolü altında bulunan bankaların kredi politikalarını daha etkin bir şekilde düzenleyebilir. Zira hazinenin sadece devlet bankaları üzerine etkileri değil aynı zamanda T. İş Bankası, T. Ticaret Bankası, Anadolu Bankası üzerinde de etkisi vardır. Hazinenin yaptığı şey bu bankaların idare heyetlerine ve murakabe heyetlerine bazı kişileri tâyin etmek ve bu kişilere iş ve para imkânı sağlamaktan ibaret kalmaktadır.

KARANFİL ÇİÇEKEVİ

İktisatlıların Hizmetindedir.

Şişli, Halasgârgazi Cad. No. 335/A

Tel: 46 33 34

Not: Şubemiz yoktur.

Türk Bankacılık Sistemi

ŞEREF ÖZGENCİL
İktisatçı

BANKACILIK SİSTEMİNDE KAYDEDİLEN GELİŞMELER :

Türkiye’de planlı döneme geçildikten sonra bankacılık sektörü hızlı bir gelişme göstermiştir. Geçen 13 yıl içinde bankaların mevduatlarında, kredilerinde, şube sayılarında ve iştirak oranlarında büyük artışlar görülmüştür. Bu süre içinde bankaların toplam mevduatları yüzde 1281, toplam ticari kredileri yüzde 1027, şube sayıları yüzde 155 oranlarında artmıştır.

Türkiye’de halen 13’ü özel kanunlarla kurulmuş, 22’si milli, 2’si mahalli, 2’si kalkınma ve yatırım bankaları ve 5’i de yabancı banka olmak üzere 44 banka bulunmaktadır. Bu 44 bankada 1974 sonu itibariyle 60 bin 164’ü erkek, 33 bin 7’si kadın olmak üzere toplam 93 bin 171 kişi çalışmaktadır. 1975 yılı sonu itibariyle bankalarda çalışanların sayısı ise 100 binin üzerindedir.

BANKALARDAKİ TOPLAM MEVDUAT

Planlı dönemin ilk yılı olan 1963’de 10 milyar 774 milyon lira olan genel mevduat 1971 yılına kadar normal bir artış hızı göstermiştir.

1970 devalüasyonunun da etkisiyle toplam mevduatlar 1971 yılında % 35.6, 1972'de % 37.4 gibi oranlarda artmış; 1975'de ise artış oranı yaklaşık olarak % 45'i bulmuştur. 1975 yılında görülen yaklaşık 47 milyarlık mevduat artışında «Dövizle çevrilebilir mevduat hesabı»nın

ve enflasyonun da etkileri olmuştur. «Dövizle çevrilebilir mevduat» (DÇM) adı altında ticari bankalarda biriken para, yıl içinde 15 milyar lirayı aşmıştır. Yani 1975 yılındaki mevduat artışının takriben üçte birini DÇM oluşturmaktadır.

1963-1975 yılları arasında 5 büyük banka ile bankacılık sistemindeki mevduat hacmi tablo 1 de gösterilmiştir.

«Mevduat toplama» bakımından ilk beş sırayı alan T.C. Ziraat Bankası, İş Bankası, Yapı ve Kredi Bankası, Akbank ve Türk Ticaret Bankasının toplam mevduat içinde aldıkları pay % 75 dolaylarındadır.

«Mevduat toplama» bakımından ilk beş sırayı alan bankaların 1974 ve 1975 yıllarında toplam mevduat hacminden aldıkları pay ise şöyledir :

	1974 %	1975 %
T. Ziraat Bankası	24.2	22.4
T. İş Bankası	21.9	24.5
Y. Kredi Bankası	12.3	12.6
Akbank	9.9	10.7
T. Ticaret Bankası	5.3	5.0

BANKA KREDİLERİNİN BÜYÜK BÖLÜMÜ BANKALARIN İŞTİRAKLERİNE VE BAZI BÜYÜK KURULUŞLARA VERİLİYOR

Türkiye'de bugün yaygın bir kredi dağılımı pek görülmemektedir. Toplam banka kredilerinin (genellikle ticari kredilerin), özellikle bankaların kendi iştirakleriyle belli grup ve firmalar tarafından bölüşüldüğü görülmektedir.

Bankalar Kanununa göre, banka kredilerinin mümkün olduğu kadar çok firma arasında dağıtılması ve aynı zamanda kredilerin öncelikle sektörlere (sanayi, ulaştırma, ihracat, bayındırlık, enerji, maden)

**Tablo 1 — 1963-1975 Bankalardaki Toplam Mevduat
(1000 TL.)**

Yıllar	T.C Ziraat Bankası	T.İş Bankası	Yapı ve Kredi B.	Akbank	T.Ticaret Bankası	Bankacılık Sistemi
1963	3.428.941	2.773.344	1.082.517	369.136	413.705	10.774.177
1964	4.083.221	3.265.486	1.094.779	497.999	424.538	12.310.688
1965	4.785.191	4.130.056	1.402.882	742.419	549.050	15.201.823
1966	5.722.040	5.015.590	1.910.600	1.083.211	663.875	18.989.756
1967	6.682.895	5.396.754	2.150.869	1.340.632	773.936	21.725.635
1968	7.905.712	6.725.457	2.879.694	1.784.111	1.135.458	26.962.872
1969	8.736.446	7.911.541	3.604.271	2.334.247	1.435.937	31.889.751
1970	10.200.064	8.915.198	4.420.835	3.066.924	1.792.976	38.062.653
1971	13.729.915	11.627.782	6.104.158	4.260.971	2.544.403	51.575.631
1972	17.253.602	15.866.202	8.777.553	6.837.599	3.630.115	70.872.819
1973	21.291.406	18.406.928	10.543.094	8.027.745	4.568.976	84.629.258
1974	24.846.845	22.498.855	12.660.237	10.154.572	5.405.947	102.593.227
1975	33.276.470	36.514.815	18.688.746	15.879.182	7.437.245	148.749.282

gitmesi gerekmektedir. Aynı kanuna göre, bir banka, bir firmaya, o firmanın sermayesinin en fazla % 10'u kadar kredi verebilir. Eğer firma öncelikli sektörlerde ise ve bu amaçla kredi istiyorsa kredi limiti % 25'e çıkmaktadır. Bankalar Kanununun getirdiği diğer bir maddede ise şöyle denilmektedir : «Bir banka sermayesinin % 25'ine sahip olduğu bir iştirakine (öncelikli sektörde) vereceği kredi limiti % 25'i aşabilir.»

Demek ki bankalar, sermayesinin % 25'ine sahip olduğu bir kuruluşa istediği kadar kredi verebilmektedir.

Türkiye'de son yıllarda, banka sermayesi ile sınai sermayenin giderek bütünleşmekte olduğu gözlenmektedir. Belli holdingler, kredi politikası yönünden bankalara müdahale edebiliyor ve bankaların kredi dağılımını kendi lehlerine etkileyebiliyorlar. Kredi dağılımındaki bu adaletsizlikle halkın tasarrufları belirli kişi ya da firmaları finanse eder duruma gelmiştir.

TÜRKİYE'DE KISA VADELİ KREDİYE OLAN TALEBİN YÜKSEKLİĞİ, BANKALARI TİCARİ KREDİ VERME YOLUNA İTMİŞTİR

Türkiye'de bankaların toplam kredilerinin % 70-75'ini ticari krediler oluşturmaktadır. Bankalar devir hızı ve kârı fazla olan bu kredileri vererek çıkarlarına en uygun olan yolu seçmektedirler. Kamu yararına kurulmuş kamu iktisadi kuruluşu niteliğindeki bankalar (Eti-bank, Sümerbank, Denizcilik Bankası vb.) bile kendi yatırımlarına açtıkları krediler yanında, piyasadaki belirli kişilere de ticari kredi vermektedirler. Bu tür bankaların bazı kişilere ticari kredi vermesine siyasi iktidarların da büyük etkisi olduğu bir gerçektir. Türkiye'de kısa vadeli krediye olan talebin yüksekliği, bankaları ticari kredi verme yoluna itmiştir.

Planlı döneme geçildikten sonra ticari kredilerde görülen gelişmeler, bir tablo halinde aşağıda gösterilmiştir. 2. no.lu Tabloda toplam kredi hacmi içinde en yüksek payı alan 5 büyük bankanın 1963-1975 yılları arasındaki ticari kredileri belirtilmiştir.

TİCARİ KREDİLER (1000 TL.)

Yıllar	TC Ziraat Bankası	T.İş Ban- kası	Yapı ve Kredi B.	Akbank	T.Ticaret Bankası	Bankacılık Sistemi
1963	986.971	1.816.987	692.866	306.761	363.734	7.634.226
1964	1.419.575	1.960.579	710.396	357.445	384.267	8.342.282
1965	1.587.067	2.620.263	937.270	507.247	479.456	11.157.787
1966	1.900.369	3.383.298	1.253.361	788.600	556.721	14.753.273
1967	2.313.782	3.596.824	1.529.818	974.674	623.491	18.155.297
1968	2.057.880	4.265.898	1.957.241	1.263.635	893.485	19.432.586
1969	2.207.126	5.269.772	2.567.216	1.657.376	1.179.727	19.590.942
1970	2.182.100	5.956.941	2.952.400	2.012.047	1.304.695	21.699.397
1971	2.232.897	6.798.469	4.090.265	2.892.901	1.617.136	26.710.040
1972	2.703.719	8.906.985	4.942.646	4.591.923	2.376.046	37.285.507
1973	3.640.330	12.477.705	7.541.404	5.704.779	3.072.324	48.105.917
1974	3.885.487	15.683.270	8.182.102	6.808.419	3.595.940	58.395.573
1975	6.319.000	25.205.000	12.008.032	11.004.966	4.675.164	86.000.000

Beş bankanın toplam ticari kredilerinin, toplam bankacılık sistemi içinde almış olduğu pay % 68 civarındadır. Son iki yılda beş büyük bankanın toplam ticari kredilerdeki payı ise şöyledir :

	1974 %	1975 %
T. C. Ziraat Bankası	6.7	7.3
T. İş Bankası	26.9	29.3
Yapı ve Kredi Bankası	14.0	14.0
Akbank	11.7	12.8
T. Ticaret Bankası	6.2	5.4

1963 yılında 7 milyar 634 milyon TL. olan toplam ticari krediler, her yıl normal oranlarda gelişme göstermiş ve 1974 yılında 58 milyar 395 milyona ulaşmıştır. 1975 yılında ise (8 Mayıs 1975'de yayınlanan bir kararname ile) «dövizle çevrilebilir mevduat/hesabı» açma olanaklarının yeniden tanınması ve yıl içinde Merkez Bankası'nın reeskont olanaklarının arttırılması ile toplam ticari kredilerde bir önceki yıla oranla % 50 civarında yükselme görülmüştür.

1975 yılında toplam ticari kredilerin 1963 yılına göre gelişmesi % 1027'dir.

4 BİN 600 BANKA ŞUBESİNİN 994'Ü İSTANBUL'DA

1963 yılında bankaların 1825 şubesi bulunmaktayken 1974 yılında bu rakam yüzde 142 oranında artarak 1425'e ulaşmıştır. 1975 yılında ise, kesin rakamlar belli olmamakla beraber, mevcut şube sayısının 4 bin 650 dolaylarına ulaştığı tahmin edilmektedir. Bu 4 bin 650 banka şubesinin 994'ü, yani beşte biri İstanbul'da bulunmaktadır. Öyle ki, aynı cadde üzerinde yan yana 13 banka şubesine rastlamak mümkündür.

Türkiye'de planlı döneme geçildikten sonra bankalar tasarruf mevduatı toplamak için hızlı bir şekilde şube açma yarışına girmişlerdir. Bunun sonucunda son yıllarda Türkiye'de bir banka şubesi enflasyonuyla karşı karşıya kalmıştır.

1975 yılı içinde Maliye Bakanlığı, bankaların yeni şube açma istemlerini bazı yeni kısıtlara bağlamıştır. Buna göre, açılacak bir banka şubesinin o bölgede bulunan aynı bankanın diğer bir şubesinin

den 3 kilometre uzaklıkta bulunması gerekmektedir. Bu durum, büyük şehirlerde «hemen her mahalleye şube» prensibiyle şube açma olanağını kısmen de olsa engellemiştir. 1975 yılı içinde İstanbul'da sadece dokuz yeni banka şubesinin açılmış olması, Maliye Bakanlığı'nın söz konusu kararının bir sonucudur. Halen Türkiye'deki banka şubelerinin yüzde 63'üne beş büyük banka (Ziraat Bank. T. İş Bank. Yapı Kredi Bankası, Akbank, T. Ticaret Bankası) sahip bulunmaktadır. Türk bankacılık sistemi içinde en fazla şube sayısına sahip banka, T.C. Ziraat Bankası'dır. 1963 yılında şube sayısı bakımından toplam bankacılık sistemi içinde yüzde 35'lik bir paya sahip olan T. C. Ziraat Bankası'nın bu payı 1963 yılından sonra giderek azalmış ve son yıllarda yüzde 19'a düşmüştür. T. C. Ziraat Bankası'nın diğer bankalara nazaran daha fazla şubeye sahip olmasının nedeni, bu bankanın özel amaçlara göre şube açmasıdır.

Son 13 yılda bankaların şube sayılarındaki artış oranı incelendiğinde en büyük artış Akbank'ta görülmektedir.

1963-1975 Banka Şubeleri Artış Oranı

T. C. Ziraat Bankası	% 33
T. İş Bankası	% 194
Yapı Kredi Bankası	% 267
Akbank	% 536
T. Ticaret Bankası	% 223

Beş Büyük Ticari Bankanın Toplam

İştirakleri 2 Milyar 688 Milyon Lira

Toplam Bankacılık sisteminin iştiraklerinin yaklaşık % 50 payına sahip olan 5 büyük ticari bankanın iştirakleri 1975 sonu itibariyle bir önceki yıla nazaran % 33'lük bir artışla 2 milyar 688 milyon liraya ulaşmıştır.

Beş Büyük Ticari Bankanın İştiraklerinin Dağılımı

Faaliyet Kolları	Bankaların İştirakleri	Sektörün Payı %
Taş-Toprak San.	531.020.255	19.8
Tekstil San.	423.469.154	15.7
Maden, Demir ve Makina San.	307.027.400	11.4

Gıda San.	261.508.000	9.8
Lastik San.	159.508.000	5.9
Kimya San.	155.057.365	5.8
Otomotiv San.	133.172.500	5.0
Bankalar	127.474.034	4.7
Enerji	59.175.500	2.2
Kuruluş Halindeki Şirketler	52.470.000	1.9
Turizm	46.915.000	1.7
Ticari Şirketler	31.255.731	1.2
Bayındırlık	27.938.000	1.0
Plastik San.	26.473.750	1.0
Sigorta	19.029.955	0.7
Ulaştırma	10.000.000	0.4
Diğer Sınai Şirketler	310.773.751	11.6
Tasfiye Halindeki Şirketler	5.892.780	1.9
T O P L A M	2.688.098.175	100.0

Tablodan da görüldüğü gibi 5 büyük bankanın iştiraklerinden en büyük payı % 19.8 ile Taş-toprak sanayii, % 15.7 ile tekstil sanayii, % 11.4 ile maden-demir ve makina sanayii ve % 9.8'ini de gıda sanayii almaktadır. Küçük paylar ise % 0.4 ile ulaştırma, % 1 ile bayındırlık ve plastik sanayii, % 1.7 ile turizm sektörü almaktadır.

5 Büyük Bankanın Son İki Yıldaki İştirakleri ve Aldıkları Pay (1000 TL.)

	1 9 7 4			1 9 7 5		
	İştirak Tutarı	Payı (%)		İştirak Tutarı	Payı (%)	Ödenmiş S. + ihtiyatlar
İş Bankası	1.094.867	54.2		1.359.771	50.6	1.117.126
Akbank	429.623	21.3		658.270	24.5	600.046
Y. K. Bankası	234.517	11.6		326.954	12.2	610.000
Garanti Bankası	144.089	7.1		198.932	7.4	189.748
T. T. Bankası	118.014	5.8		144.171	5.3	224.171
Toplam	2.021.110	100.0		2.688.098	100.0	2.801.091

Son yıllarda bankaların giderek sınai sermaye ile bütünleşmekte olduğu ve yaygın bir şekilde iştiraklere yöneldiği görülmektedir. 1975 yılı sonu itibariyle büyük ticari bankaların iştiraklerine yönelttikleri

sermayenin, kendi özvarlıklarını da aştığı ortaya çıkmaktadır. Bazı bankaların, iştiraklerini finanse etmek için bankacılık alanında bir tröstleşmeye doğru gittikleri de görülmektedir. Bankaların iştirakte bulunduğu yatırımların sermaye payları incelendiğinde, bunların büyük çapta belli holdinglerle bütünleştikleri açıkça görülmektedir.

1974 yılı sonu itibariyle toplam bankacılık sisteminin iştirakleri 4 milyar 600 milyon lira civarındadır. Bu iştirakler içinde en büyük pay Türkiye İş Bankası'na aittir. Daha sonra sırasıyla Akbank, T.C. Ziraat Bankası, Yapı ve Kredi Bankası ve T. Ticaret Bankası gelmektedir. İş Bankası'nın toplam bankacılık sistemi içindeki iştirak payı yüzde 24, Akbank'ın yüzde 9, T.C. Ziraat Bankası'nın yüzde 10, Yapı ve Kredi Bankası'nın yüzde 5 ve T. Ticaret Bankası'nın ise yüzde 3 civarındadır.

BU YIL KALDIRILAN TASARRUFU TEŞVİK İKRAMİYELERİNİN TOPLAM BANKACILIK GİDERLERİ İÇİNDEKİ PAYI YÜZDE 1 CİVARINDA.

Bilindiği gibi, 1975'in son aylarında kredi faizlerini ucuzlatmak ve bu amaçla kredi miktarlarını artırmak için Bankalar Birliği tarafından bir dizi karar alınmıştır. Bu kararlar, tasarrufu teşvik ikramiyelerinin kaldırılmasını, reklâm giderlerinin azaltılmasını, hediyeelik eşyaların kaldırılmasını, peşin faiz sisteminden vazgeçilmesini öngörmektedir.

1974 yılı içinde bankaların dağıttıkları ikramiyelerin toplamı 169 milyon liradır. Aynı yıl içinde mevcut bankaların toplam giderleri 14. milyar 253 milyon lirayı bulmuştur. Bu giderler içinde ikramiyelerin payı ancak yüzde 1.2'yi bulmaktadır. Dolayısıyla, ikramiyelerin kaldırılmasıyla zorlama olarak yatırılan küçük tasarrufların gerileyeceği, peşin faiz sisteminin kaldırılmasıyla da vadeli tasarruf mevduatlarının olumsuz yönde etkileneceği belirtilmektedir. Yine aynı çevrelerin ifadesine göre, alınan kararların tam olarak uygulanacağı şüphelidir. Bunun kontrolünün nasıl yapılacağı ayrıntılarıyla belirtilmediği için, bazı bankaların mevduat toparlayabilmek amacıyla mudilerine çeşitli kolaylıklar sağlayacağı tahmin edilmektedir.

**1974 Yılı Tasarrufu Teşvik kramiyeleri
İle İlgili Veriler Tablosu (Milyon TL)**

Hususi Kanunlarla

Banka Nevileri	Banka Adedi	Dağıtılan İkramiye	Toplam Giderler	İkramiyel. Tasarruf toplam giderler içindeki payı	Mevduatı
Hususi Kanunlarla					
Kurulmuş Bankalar	11	55.4	8.244	0.7	23.214
Diğer Milli Bankalar	22	107.1	5.639	1.9	39.457
Diğer Milli Bankalar	2	—	0.4	—	0.7
Yabancı Bankalar	5	7.2	369	2.0	1.931
Toplam Bankalar	40	169.7	14.253	1.2	64.604

SONUÇ :

1975 yılında dövize çevrilebilir mevduat hesabının ve enflasyonun etkileriyle bankalardaki toplam mevduat yüzde 46 oranında artarak 148.7 milyar liraya ulaşmıştır. Yine aynı yıl içinde ticarî krediler de bir ölçüde «Dövize çevrilebilir mevduat» hesabı ile Merkez Bankası'nın reaskont olanaklarını artırması üzerine yüzde 50'lik artış göstererek 86 milyar dolaylarına yükselmiştir. Halen Türkiye'de toplam 44 banka ve 4 bin 650 banka şubesi bulunmaktadır. 1974 sonu itibariyle bu bankalarda 60 bin 164'ü erkek, 33 bin 7'si de kadın olmak üzere toplam 93 bin 171 kişi çalışmaktadır. Halen bu mevcudun 100 binin üzerinde olduğu öğrenilmiştir.

Türkiye'de kredilerin belli kesimlerde yoğunlaştığı, giderek banka sermayesiyle sınırlı sermayenin bütünleştiği ve bazı bankaların da tröstleşmeye doğru gittikleri görülmektedir. Bankalar bir yerde halktan topladıkları tasarruflarla belli kişi ve grupları finanse etmektedirler. Herkesin iktisadî kararlara iştirakini sağlamak için bankaların yeniden organize edilmesi gerekmektedir. Bunun yanında «Kooperatif Bankası» ile İşçi Yatırım Bankası'nın da kurulmasında büyük yararlar vardır.

Satış Promosyonu

AHMET ÖZPINAR

A — GİRİŞ :

Konusu ister herhangi bir ürün, isterse bir hizmet üretimi olsun, yeni kurulmuş veya piyasada faaliyetlerini ötedenberi devam ettirmekte olan tüm firmaların amacı; satış yaparak gelişmek veya genişlemektir. Bu gayeyle faaliyette bulunan firmaların kendilerini piyasaya tanıtmaya veya duyurma yolundaki çalışmaları, satış promosyon faaliyetleri içine girmektedir. Ürün veya hizmet konusunda olsun herhangi bir firmanın satış promosyon politikası ne kadar başarılı olursa, o firma da gayesine ve ulaşmak istediği noktaya o kadar yaklaşmış olur. Söz konusu firmanın satış yapabilmesi, kendisine ait kitleye; örneğin bir otomobil fabrikası için, otomobil sahibi olmak isteyen kişiler, bisküvi ve çikolata firması için çocukları, kozmetik firması için hanımlar vb.; arz ettiği ürünü tanıtmasının ve bu ürüne karşı talep yaratmasının sonucuna bağlıdır. Aksi taktirde ürünün kalitesini ve fiyatının uygunluğunu, müşteri kitlesine iletemiyen bir firmanın devamı ancak tesadüflere bağlıdır. Günümüzde artık «Önce ürün üretilsin sonra pazar aranıp, satış yapılır» yolu geçerli olmayıp; önce pazarlama politikası ve stratejilerinin tesbit edilip ve sonra üretim kalitesinin ve kapasite-

sinin ele alınması alternatifi söz konusudur.. Bu durumda firmaların takip edeceği yol, şu şekilde olmalıdır: Firma önce pazarını tesbit etmeli, üretiminin özelliklerini ve kapasitesini pazardaki talebe göre ayarlamalı; bu arada potansiyel talebi de göz önünde tutmalı, son olarak da ürününü müşteri kitlesine tanıtmak için gerekli faaliyetlere girişmelidir.

Netice olarak firmaların gayeleri üretim olmaktan çıkıp, ürünü satabilme garantisini elde etmek halini almıştır. Kaldı ki yalnız satmak da kafi değildir, çabuk satmak ve böylece piyasanın en garantili kısımlarını tutmak esastır. Şurası gerçektir ki, bu politika ancak, kuvvetli reklâm ve satış promosyon imkanlarının uygulanmasıyla mümkündür.

B — SATIŞ PROMOSYONU :

Satış promosyonu, tüketicinin kararını zorla etkileme çabası olarak tanımlanabilir. Bugünün tüketicisi pek çok ürünler arasında kararsızdır. Onu bir tek ürüne itmek faaliyeti ise, satış promosyonudur. Daha geniş olarak satış promosyonu; satış ve reklâm sayılmayan ancak tüketicileri satın almaya, perakendecileri satmaya iten ve faaliyetlerinde daha etkin olmalarını sağlayan bir teknikler serisidir.

Günümüzde en yeni ve en son anlamı ile satış promosyonu; satış ile reklâmı tamamlayan, tüketiciyi satın almaya teşvik eden ve perakendeciyi daha etkin olmayan iten, zaman ve mekan içinde kısıtlanmış olarak ek bir avantaj sağlayan teknikler dizisidir.

Feklâm ve satış faaliyetleri, devamlılıkları itibariyle yeknesak olmakla beraber; satış promosyonu, müşteriler kitlesine arz ettiği fırsatlar ile belirir. Nitekim «Fiatlarda görülmemiş indirimler», «Kaçırılmayacak fırsatlar», «Bir daha ele geçmeyecek ucuzluk» gibi solaganlar ile hemen satınalma etkisi yaratır.

1 — Satış Promosyonun Sınırları.

Satış ile ürünün piyasada yerleştirilmesinin sağlanması, reklâm aracılığı ile de halkın satın alma eğilimini hazırlayan etkileyici bilginin iletilmesi arasındaki geçişi, satış promosyonu sağlayabilir. Yani satış promosyonu, reklâm ile başlar ve satış ile biter. Nitekim reklâm ile müşteri kitlesine bilgi iletilir. Gizli müşteri diyebileceğimiz bu

grup; tereddüt etmek, düşünmek, şüphe etmek, kayıtsız veya atıl kalmak vb. tepkiler gösterir. Satış promosyonu ise, bu durumdaki muhtemel müşteriyi satın almaya karar vermek için üsteler, ikna eder.

Öbür taraftan satış promosyonunun, satışla sona ermesi söz konusudur. Satışın gerçekleşmesinin beklendiği zamana erişildiğinde, satış promosyonu bir müddet için kaybolur. Ancak satıştan sonra gene ortaya çıkacaktır. Nitekim satış, ürünü müşteriye teklif eder. Müşteri gene, bir takım düşünceler dizisi gösterir: Hata yapmak, yanlış ürün almak, aldatılmak, harcamak gibi korkular diyebileceğimiz bu diziyi, satış promosyonu teskin eder ve satış fiili gerçekleşir. Böylece satış, promosyon yardımı ile kurulum ve sertliğinden bir kısmını kaybetmiş olur.

2 — Satış Promosyonunun Stratejisi — Planı.

Gerçek bir promosyon stratejisi tesbit etmeden önce eksik ve zayıf noktaları belirlemek ve metodolojik bir mantık uygulamak gereklidir. Söz konusu stratejinin tesbiti, öncelikle iki aşmaktan geçmelidir :

1. Problemin bütün verileri derlenip toplanmalıdır,
2. Bunlara istinaden bir metot uygulanmalıdır.

Promosyon planı, yıllık bir belge niteliğinde olup, genel pazarlama planına verilen görevlerden birini yerine getirme durumundadır.

3 — Satış Promosyon Analizi.

Öncelikle satış promosyonuna has zorlukların ortadan kaldırılması için çalışmalar yapılır. Bu gayeyle saha ayırımına önem vermek gerekir. Daha sonra zorluk veya problem teşhis ve hedefler tesbit edilir.

4 — Satış Promosyonunun Araçları.

Ana hatları itibariyle promosyon araçlarını şu şekilde sınıflandırabiliriz :

şılamamıştır,

a. Tanıtma eknikleri; yeni ürünlerin tanıtılarak sürülmeleri yani piyasaya tanıtılmaları engellerini ortadan kaldırmak için kullanılabilen formüllerdir. Bu araçlardan bazıları, tüketici veya jerakendeciye üç-

retsiz nümune vermek, ürünün denenmesini sağlamak, indirim kuponu sistemini uygulamaktır.

b. Bilgi iletme teknikleri; dolaysız reklâm, toplantılar, şartlandırma, satış yerinde reklâm, gösteri, promosyoncu ile bilgi iletilmesi, sergiler gibi hususlardır.

c. Piyasaya sürülmüş ve yerleştirilmiş olan ürünlerin geliştirme teknikleri; en başta prim, daha sonra fiyat indirimi, ürünün geri alınması, yarışmalar, oyunlar, gruplu satışlar, özel satışlar, ürünün takdini sistemleridir.

d. Animation denilen hareketlendirme teknikleri olarak, açık olay ve oyunlardan faydalanarak hareketlendirme, satışa bağlı hareketlendirmeler, satış yerinde hareketlendirme, meşhurların ticaretleştirilmesi ve klüplerden istifade yolları söz konusudur.

C — SONUÇ :

Neticede satış faaliyetlerinin etkisiz kaldığı yerlerde markayı piyasaya yerleştirme ve reklâm faaliyetlerinin engellendiği yerlerde de takdini kolaylaştırma olarak satış promosyonu, önem kazanmaktadır. Yani satış promosyonu, bir tamamlayıcı faaliyet olarak ortaya çıkmakta, satışa bir parça yumuşaklık ve güzellik, reklâma da bir miktar ticaret havası getirmektedir.

Buna rağmen satış promosyonunun kullanılması, bir takım aksaklıklar yaratmaktadır. Zira,

1. Yeterince tanınıp, bilinmemektedir,
2. Neticelerine karşı güvensizlik söz konusudur,
3. Uygulama şekillerinin tamamı henüz yaygınlaşmamış ve anlaşılmamıştır.
4. Tam anlamı ile nüfuz edilememiştir.

Aslında satış promosyonuna karşı çekinme ve güvenmeme, karmaşık bir teknik kullanmaya karşı gösterilen yabancılıktan başka bir şey değildir. Bu nedenledir ki faydalılık ve güvenilirliğine rağmen satış promosyonu bugün, pazarlama içerisinde gelişmemiş bir kol olarak

kalmıştır. Gelişmiş ülkelerde gelişmiş pek çok büyük firmalar, bütçelerinin oldukça büyük bir oranını, promosyon araştırmalarına ayırmaktadırlar.

Zira bütün bu çalışmaların amacı neticede, satışı istenilen ideale ulaştırmaktır. Faaliyetlerin ilk amacı ise, birinci etapta ilgi çekmek ve daha sonra da ürünün kalitesi, çeşitleri ve fiatının uygunluğu konularını firma ismi ile sağlamlaştırarak kitleye empoze etmek, beyinlere adeta kazıdır. Bunun hemen arkasında, çekilen ilginin muhafazası ise bir diğer önemli noktadır. Halka veya aracı satıcılara yönelik tanıtma çalışmaları da ayrıca devam etmelidir. Neticede firmanın beklediği arzu, piyasada ortaya çıkacaktır. Arzu ise, firmanın istediği satış fiilini gerçekleştirecektir.

D U Y U R U

Sayın İktisatçılar, İktisat Fakültesi Mezunlar Cemiyeti Genel Merkezinin Genel Kurulunun İkinci Toplantısı 5. Haziran 1976 Cumartesi günü saat 14.30 da Galatasaray Lisesi Konferans Salonunda yapılacaktır. Saygılar.

Maliyet-Fayda Analizi Üzerine

Doç. Dr. DEMİR ASLAN

Maliyet-Fayda analizi belirli ekonomik seçim yapma işinde nazara alınması gereken etkenleri ortaya koyan bir analiz türüdür. Bir başka deyişle MFA ekonomik projeler arasındaki seçim işini kolaylaştıran bir yöntemdir. Seçim işi daha çok maksimizasyon ile ilgili olduğundan, karar-vericinin neyi maksimize etmek istediği önem taşır. MFA'nde maksimizasyona konu olan husus, belirli yan şartlara bağlı olmak üzere, bütün faydaların şimdiki değeri ile bütün maliyetlerin şimdiki değeri arasındaki farktır. Bu analiz türünü yukarki gibi genel bir çerçevede içinde mütalaa etmek belki konuyu çok basit biçimde ele almak olur. Ne varki M-F analizinin genel kurallarını bu çerçeve içinde ortaya koymak mümkün olacaktır. Bu genel kuralları şöyle sıralayabiliriz:

- 1 — Analize dahil edilecek fayda ve maliyetleri saptamak.
- 2 — Fayda ve maliyetleri değerlendirmek.
- 3 — Şimdiki değere çevirmek için kullanılacak faiz oranını saptamak.
- 4 — Analizi sınırlayan şartları yada kayıtları saptamak.

Maliyet-Fayda analizinde değerlendirme yapma işini dört ana grupta toplamak mümkündür :

a) Farklı fayda ve maliyetlerin vuku buldukları zamandaki oransal değerlendirmeleri,

b) Farklı zamanlarda oluşan faydaların ve maliyetlerin oransal değerlendirmeleri, iki zaman tercihi ve sermayenin fırsat maliyeti söz konusudur.

c) Riskli sonuçların değerlendirilmesi,

d) Farklı gelir gruplarına göre fayda ve maliyet değerlemesi.

Bir fayda-maliyet analizi genel olarak projenin her yılındaki fayda ve maliyet değerlerine göre ve gelecek yıllar için, projenin fayda ve maliyetini iskonto ederek, toplam şimdiki değeri bulmak suretiyle iki biçimde yürütülebilir. Her iki aşamada da sadece projeden sorumlu kurumun parasal gelir-gideri değil, toplumun tümü için olan fayda ve maliyeti nazara almak gerekir. Değerlendirmenin bu iki aşaması gerek bu yönden, gerekse sosyal iskonto haddinin özel iskonto haddinden farklı oluşu yönünden ticari proje değerlemesinden farklıdır.

Maliyet-Fayda analizinde temel sorun maliyet ve faydanın parasal olarak değerlendirilmesidir. Özellikle faydanın vuku buluşu sırasında değerlendirilmesi bu analizin başlıca sorunu olarak belirir. Piyasa malları için piyasa fiyatlarının (a) dolaylı vergi veya tekel durumu nedeniyle, (b) işsizlik, ödemeler dengesindeki bozukluklar gibi nedenlerle, gerçeği yansıtmaması mümkündür. Öte yandan aynı durum piyasa dışı mallar-örneğin, kamu malları, piyasa mallarının dışsal etkileri içinde geçerlidir. Bu nedenle parasal değerlendirme için «gölge fiyatlar»ın kullanılması öngörülmüştür. Mc Kean gölge fiyat kavramını şöyle açıklar (1): «Fiyatlar malların serbestçe değişimi için açık biçimde (explicit) kullanılırsa piyasa fiyatıdır... Fiyatlar değişimde belli bir amaç fonksiyonunun maksimize (veya bir maliyet fonksiyonunu minimize) etmek için kapalı (implicit) olarak kullanıldığında bunlara «gölge fiyatlar» denir. Gölge fiyat kavramı programlama tekniklerinde

(1) Mc KEAN, R. N. — «The Use of Shadow Prices». **Problems in Public Expenditure Analysis**, he Brookings Institution, 1968. sh. 33-52.

maksimizasyon problemlerini çözmek için konumuştur ve genellikle doğrusal programlama ile ilişkisi fazladır. Bazen «muhasebe fiyatı» adıyla da anılan gölge fiyat doğrusal programlamada ikililik (duality) de açıkça fark edilir. İkincilin (dual) değişkenleri, yada bilinmeyenleri gölge fiyatlardır. Bu kavramı faktör denge fiyatları ile eş-anlamli olarak alabiliriz. Bilindiği gibi faktör fiyatı faktörün marjinal hasılasına eşittir ve grafiksel yada cebirsel olarak bu eşitlik noktasında optimizasyon gerçekleşir (2). Gölge fiyatları elde etmenin başlıca yöntemi programlama yada ekonometrik modeller kullanmak olmakla beraber diğer yöntemlere de kısaca değinmekte yarar vardır :

1) Aynı cins malların veya piyasaların fiyat ilişkilerini incelemek ve bu ilişkilerden yararlanmak bir yöntem olarak belirir. Ancak, malların veya piyasaların benzerliklerinin belirlenmesi temel güçlük olarak görünmektedir. Ufak bir farklılık değerlendirmede büyük hatalara neden olabilir. Bu yüzden yanılgılı sonuçlar verebilen bir yöntemdir.

2) Gölge fiyatların belirlenmesindeki bir başka yöntemde hükümete ait seçim kararlarını etkileyen fiyatların saptanması olmaktadır. Bu hususta genel olarak inputların ikame oranından yararlanarak değerlendirme yolu tercih edilmektedir. Ancak, input ikame oranının kısmen teorik oluşu ve pratikteki hesaplama güçlüğü bu yöntemin uygulanışındaki başlıca engel olarak belirir.

Kamu yatırım projelerinin değerlendirilmesinde sosyal fayda ve maliyetlerin farklı zaman akımları içindeki alternatifleri arasında seçim yapmak M-F analizinin önemli ve o derece zor hususlarından biridir. Aynı türden güçlükler üretim teknikleri arasında seçim yapmada da görülür. Bununla beraber bir projenin kabul edilebilirliği hakkında en yararlı ölçü proje tarafından yaratılan net tüketim artışının şimdiki değeridir. Şimdiki değer hesabı için ne gibi bir iskonto haddi uygulanacaktır? Üzerinde tartışılan konulardan biri de budur. Genellikle sosyal zaman tercihi ve sosyal fırsat maliyeti tavsiye edilmektedir. Ancak piyasa mükemmeliyetinin bozulduğu, çok sayıda fa-

- (2) ASLAN, Demir. — **Üretim Ekonomisi ve Politikası**. Atatürk Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayın No: 53. Sevinç Matbaası 1975. sh. 76.

iz haddinin bulunduğu bir karma ekonomide tek bir iskonto haddinin zaman tercihi ve sermaye verimliliğinin ölçüsü olarak kabul edilmesi mümkün olamamaktadır. Sosyal zaman tercihi cari değerleri gelecekteki tüketime bağlar. Başka deyişle toplumun farklı zamanlardaki nisbi tüktemi isteğinin değerlemesini yansıtır. Sosyal fırsat maliyeti ise kamu projesinde kullanılacak fonun, başka alanlarda kullanılması halinde, en iyi alternatifin ve toplumsal değerinin ölçüsüdür.

Maliyetler ve faydalar, projenin yararlı ömrüne göre, parasal olarak ölçüldükten sonra projenin değerlendirilmesi için bunların mukayese edilmeleri gerekir. Bu mukayase için çeşitli yöntemler uygulanabilir: (a) İskontolu maliyet ve fayda arasındaki fark; (b) iskontolu maliyet ve faydayı eşit kılacak oran; (c) maliyet ile fayda arasındaki oran; (d) geri-ödeme dönemi... vb. Bu yöntemlerin uygulanışında birlik olmamakla beraber (a) ve (c) yöntemleri en çok uygulananlardır. Ancak, farklı yöntemlerin farklı sonuç verdiklerini de hatırdan uzak tutmamak gerekir.

1975 ve 1976'da AET'nin Sınai Politikası

NURİYE MANİSALI

İktisatçı

1975'de devam eden ekonomik kriz, Avrupa sanayinin bütün dallarında önemli etkiler yarattı ve bunun neticesi olarak A.E.T. ülkeleri, ulusal düzeyde destekleyici tedbirler almak zorunda kaldılar.

A.E.T.'deki sanayi politikasıyla ilgili Komisyon'un esas gayesi, carî problemlere ortaklıkça getirilen çözümler desteklemek ve hükümetlerin ulusal seviyede alacakları tedbirlerin diğer üyeler üzerinde olumsuz etkiler yaratmamasını sağlamaktır.

Komisyon, ortaklığın endüstriyel değişmedeki imkânlarına ve varılmak istenen amaçlardaki ayrıntılı hususlara bu yüzden değinecek ve bunun bazı neticeleri Orta Vâdeli ekonomik politika programını izah edecektir. 1975 sonunda hükümetlerin kendi iç sanayilerini geliştirmede kullandıkları vasıtaların karşılıklı durumuna özel bir ilgi gösterilecekti.

Komisyon aynı zamanda özellikle önemli ve stratejik sanayi dallarında ortaklık politikaları için en uygun teklifleri ortaya koyacaktır :

a — Şiddetli bir kriz içinde bulunan Çelik Sanayii : Komisyon şimdiden Konsey ve Avrupa Kömür ve Çelik Birliği istişare komitesiyle uygun olan en düşük fiyatlar konusunun tavsiye edilmesini tartışmış ve kısaca ne yapması gerektiğine karar vermiştir.

b — Uçak Sanayii konusunda Komisyon, son Ekim programına göre yaptığı temalarında hızlı bir ilerleme kaydetmiştir ve böylece yılın ikinci ve üçüncü çeyreğinde pratik işlerliği olan teklifler getirecekti.

c — Gemi Yapım Sanayiinin durumu hakkında A.E.T. tarafından istenen rapor yılın ilk çeyreğinde hazırlanmış olacaktır.

d — Elektronik Sanayiinin bütün sahalarında muhtemelen yılın ikinci çeyreğinde bilhassa 3 sahayı kapsayan — data geliştirme,

elektronik parçaları ve telekominikasyon — orta vâdeli plânlar yapılacaktır.

Komisyon kesin bir politika tesbit etmemiş olup, çok uluslu şirketlerin envanterleri üzerindeki çalışmalarını devam ettirmektedir.

Bazı firmalar Komisyon'un sualler listesine cevap vermekten kaçındılar, bundan dolayı yeteri kadar cevaplar elde edilebilmesi ve elde edilen bilgilerin yayınlanabilir durumda olması varsayımına bağlı olarak, envanter ancak Mart 1976'de ortaya çıkmış olacaktır.

Şimdi şirketler hukukuyla ilgili kısma geçelim :

Komisyon, yıl sonundan önce Konseye şirket gruplarını ilgilendiren ulusal hukukların koordinasyonu üzerine bir teklif göndermeyi de plânladı. Buradaki gaye işçilerde, azınlıkta olan hissedarlarda, kredi verenlerde ve bunların dışında kalanlarda olduğu gibi çeşitli sınıflardaki insanların korumasını koordine eden bir çalışma yapmak olacaktır.

Komisyon'un şirketler hukukuyla ilgili olarak esas amacı işçilerin firmalara iştiraki ve yeni şirket yapılarıyla ilgili durumu Parlamento açısından değerlendirmektir. Bu belirtilen hususların hazırlanması meselesi geçen Kasım'da Komisyon tarafından yayınlanan rapora dayandırılmış olacaktır.

Dış ticaretteki engellerin ortadan kaldırılması konusundaki teklifler bakımından 1975'de önemli ilerleme kaydedilebildiğinden Komisyon Konseyin bu ilerlemeler doğrultusunda ortaya çıkan görüşleri benimsemesine 1976 içinde de çalışacaktır. Ticaretteki engellerin önemli bir düzeye ulaşmış olması karşısında Komisyon bu konuda ortaya çıkan tekliflerin üye ülkeler tarafından uygulanmasına önem vermeye başladı. 1975'de bazı gelişmeler sağlanmıştı ve ayrıca Komisyon 1976'da da bazı gelişmelerin sağlanacağını ümit etmektedir.

Görülüyor ki, A.E.T.'de ortak sanayi politikasını engelleyen ulusal düzeydeki farklı uygulamaların ortadan kaldırılması konusunda önemli çalışmalar yapılmaktadır.

Gümrük birliğinden öte iktisadî bütünleşme amacıyla olan A.E.T. için bu tür çalışmaları normal karşılamak gerekir. Üstelik son iki yıl içinde dünya konjonktürünün ulusal düzeyde politikalar uygulamaya iten koşulları sanayi politikasının entegrasyonu konusundaki çalışmaları yoğunlaştırmıştır.

Ayın Ekonomik Haberleri

1976'DA TÜRKİYE EKONOMİSİNDE AĞIRLIKLARINI SÜRDÜREN BAŞLICA KONULAR: ÖDEMELER DENGESİ, FİYAT ARTIŞLARI, TASARRUF AÇIĞI VE İSTİHDAM OLARAK BELİRLENDİ.

1976 yılı programı uygulanmaya başlarken, Türkiye ekonomisinde bazı temel sorunların ağırlıklarını korumakta oldukları, bu sorunların başında ödemeler dengesi, fiyat artışları, tasarruf açığı ve istihdam sorunlarının geldiği bildirilmiştir.

Devlet Plânlama Teşkilâtı İktisadî Plânlama Dairesi Başkanı Hikmet Çetin'in, Türkiye'nin 1976 yılı başında ekonomik durumunu tesbit etme amacını taşıyan bir panele sunduğu «İç ekonomideki gelişmeler» konulu tebliğde Türkiye'nin Üçüncü Beş Yıllık kalkınma planını olumsuz bir ortamda ve oldukça elverişsiz koşullarda uygulamaya koyduğu ileri sürülmüş ve 1976 yılında ağırlık kazanan başlıca sorunlar ödemeler dengesi, tasarruf açığı, fiyat artışları ve istihdam olarak belirlenerek bu konularda aşağıdaki görüşler ileri sürülmüştür:

1. Ödemeler Dengesi :

İthalat gerekleri hızla artarken, ihracat artışı yetersiz kalmakta, önemli bir döviz kaynağı olan işçi gelirleri ise gerilemektedir. Bu durumda, dış ticaret açığı büyürken, ithalatın ihracat gelirleri ile kar-

şılanabilen oranı giderek azalmaktadır. 1969 yılında 264 milyon dolar olan ithalatla ihracat arasındaki fark, 1973 yılında 782 milyon dolara, 1974 yılında 2 milyar 245 milyon dolara ve 1975 yılında 3 milyar 338 milyon dolara yükselmiştir. 1976 yılında ise program hedeflerine göre bu açığın 2 milyar 900 milyon dolara inmesi beklenmektedir. 1969 yılında ihracat gelirleri ithalatın yüzde 67'sini karşılarken; 1975 yılında 29,6'sını karşılayabilmiştir. 1976 programında öngörülen hedeflerin gerçekleşmesi halinde bu oran, yüzde 42'ye yükselebilecektir.

2. Fiyat Artışları :

On yıllardaki fiyat artışları ülkenin kaynak dağılımı, toplumun refah düzeyi ve gelir dağılımı üzerinde olumsuz etki yapmaktadır. 1975 yılında toptan eşya fiyatları genel endeksindeki artışta geçmiş yıllara göre önemli azalma meydana gelmekle birlikte, Ankara ve İstanbul Geçinme Endeksleri ile tüketici fiyatlarındaki hızlı artış devam etmiştir. Bu nedenle ekonominin diğer temel hedeflerini saptırmayacak bir istikrar içinde hızlı büyüme, önemli bir konu olarak ağırlığını sürdürmektedir.

3. Tasarruf Açığı :

Üçüncü Beş Yıllık Plan'da hedef alınan tasarruf düzeyine ulaşılamamıştır. Mevcut vergi yapısındakı gelir artışını izleyebilecek esnekliğin bulunmaması, 1970 yılından bu yana vergi sisteminin değiştirilmemesi ve Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Plan'da öngörülen faktör gelirlerini yaratabilecek bir duruma ulaştırılamaması sonucunda kamu gelirleri 1973-1975 döneminde plan hedeflerinin ancak yüzde 82'sine ulaşabilmiştir.

Tasarruf açığı, planda öngörülen üretim, dış ticaret ve istihdam gibi hedeflere ulaşmada da geri kalmalara yol açmaktadır.

4. İstihdam :

Bu soruna geçici de olsa katkıda bulunan yurt dışına işçi gönderme, 1974 yılından bu yana önemini kaybetmiştir. Kamu ve özel kesim olarak yüksek istihdam yaratmak konusunda gerekli çabalar gösterilmez ise işsiz sayısının giderek artması kaçınılmaz olacaktır.

1975'İN TOPLAM KAYNAKLARININ YÜZDE 76'SI TÜKETİME GİTTİ. EN HIZLI GELİŞEN SEKTÖR İSE HİZMETLER

1975 yılında kullanılan toplam ekonomik kaynakların yüzde 76'sının tüketime harcandığı saptanmıştır. İş Bankası tarafından düzenlenen ekonomik rapora göre, 1975 yılında üretime harcanan kaynaklar ise yüzde 24 oranında kalmıştır.

Öte yandan, gayrisafi milli hasıla içinde tarım kesimi payının giderek azalırken sanayi kesimi payının yavaş tempolu bir artış gösterdiği, buna karşılık hizmetler sektörünün payının hızla yükseldiği saptanmıştır.

İş Bankası tarafından yapılan araştırmaya göre, gayri safi yurt içi hasılda tarım kesiminin payı, planlı döneme geçiş yılı olan 1962'de yüzde 33.1 iken, 1975'de yüzde 24.7'ye düşmüştür. Sanayi kesiminin payı ise, aynı dönem içinde, yüzde 15.4'den yüzde 25.7'ye yükselmiştir.

Buna karşılık hizmetler sektöründe gözlenen büyüme, diğer sektörlerden daha hızlı ve daha geniş olmuştur. Özellikle ulaştırma sektöründe görülen büyüme dikkati çekmektedir. Bu sektör 1975 yılında yüzde 13.4 oranında gelişme göstermiş ve gayri safi yurt içi hasıla içindeki payı yüzde 9.5'i bulmuştur.

Araştırma sonuçları, 1975 yılında, 1974'e göre karayolu yolcu taşımacılığının biraz daha hızlı, Denizcilik Bankası yolcu taşımalarının ise daha yavaş artışlar kaydettiğini ortaya koymuştur. Türk Hava Yolları'nca taşınan yolcu sayısı ise 1974'e oranla yükselmiştir. Buna karşılık, 1974'de artış gösteren demiryolu taşımacılığı 1975'de gerilemiştir.

DÜNYA BANKASI T. C. ZİRAAT BANKASINA 63 MİLYON DOLARLIK KREDİ AÇIYOR

Dünya bankasının T. C. Ziraat Bankasına 63 milyon dolarlık kredi açtığı açıklanmıştır.

Dünya Bankasının açtığı kredinin, kırsal alanda yaşayan ve kişi başına geliri yılda yaklaşık dört bin beş yüz liradan daha düşük olan yaklaşık 120 bin kişinin yararlandırılmasının beklendiği belirtilmektedir.

Birleşmiş Milletler Enformasyon Bürosu tarafından yapılan açıklamaya göre, yaklaşık bir milyar TL. tutarındaki bu krediden -Orta ve Doğu Anadolu başta olmak üzere- çeşitli bölgelerdeki küçük ve orta çaptaki çiftçilere borç verilecek, ayrıca da tarım ve buna bağlı yardımcı hizmetleri geliştirmeyi amaçlayan 173 milyon dolarlık projenin döviz harcamaları ihtiyacı karşılanacaktır.

Prjeje göre, Ziraat Bankası 4 bin kadar çiftçiye 320 milyon lira tutarında borç verecektir.

Aynı proje, çiftçilerin besi hayvancılığı yapımları için 425 milyon 600 bin liralık kısa vadeli kredi açılmasını da öngörmektedir.

Öte yandan, sözü geçen projenin tarım sanayiini desteklemek için, meyva-sebze ve yumurta gibi bozulabilir yiyecek maddelerinin jaketlenmesi, soğuk hava depolarında korunması ve pazarlanması alanlarındaki yatırımların finansmanına 992 milyon lira tutarındaki kredilerle katılacağı ifade edilmektedir.

Dünya Banka'sının Ziraat Bankasına açtığı 63 milyon dolarlık kredi 15 yıl vadeli, 5 yıl muafiyet süreli ve yüzde 8.5 faizlidir.

ARSLAN

tek

veya

BLOK

•yapı

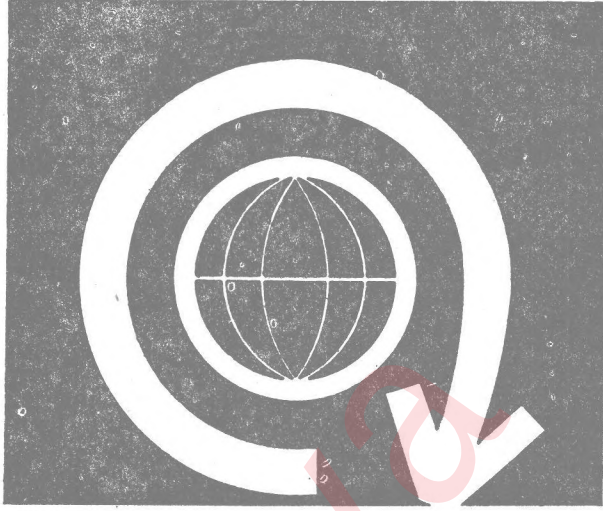
• ateş tuğlası
• ateş harçları
izolasyon tuğlası

Feb. 23 22 10
Mz. 44 30 40
EYÜP — İSTANBUL

11

st

Türkiyede ve bütün dünyada

İhracat ve ithalat işlemleriniz,
döviz, mevduat ve kredi hesaplarınız
ve diğer bütün bankacılık işleriniz için
Akbank'ı tercih ediniz.

Akbank, bütün dünyadaki birinci sınıf muhabirleri
ile işbirliği yapmak suretiyle emrinizdedir.

AKBANK

SANPROFIL

inşaat
teknğinde
yeni bir
devrin
kapılarını
acıyor...

*ÇELİK KAPI KASASI

- Türk standartlarına ve DIN normuna uygun imalat
- Farklı ucuz fiyat
- Rakipsiz kalite
- Mimari güzellik
- Derhal teslim
- Yerinde montaj

*AHSAP PRES KAPILAR

- Deforme olmayan kapı
- Güvenilir kalite
- Değişik kaplama çeşitleri
- Mükemmel kabul, etmeyen fiyat
- Zarif görünüş

*ÇELİK PENCERE PROFİLİ

- Pencere, imalatında ahşaptan daha ucuz maliyet
- Kullanış ve tatbiki kolay profil
- Dekoratif görünüş
- Uzun ömür, ucuz fiyat

GENEL DAĞITIMCI
GUROK YAPI MALZEMELERİ TİCARET ANONİM ŞİRKETİ

Bağdat Cad. 384/B Sütlüce - İstanbul

İstanbul Tel: 58 11 60 - 58 11 61

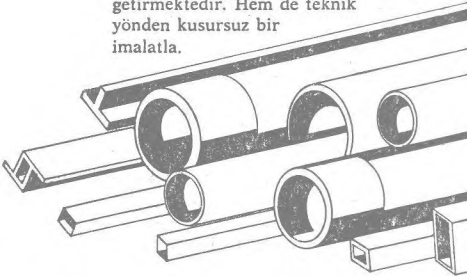
İzmir Şube Tel: 354 404 - Ankara Tel : 17 51 60

SANPROFIL SANAYİ ve TİCARET ANONİM ŞİRKETİ
Fabrika
Dolayozu Pendik - İstanbul

Sanayide ve İnsaatta, Borusan sizinle!

Bütün teşebbüslerinizin güvenilir bir desteğe ihtiyacı vardır. İşte istifadenize sunduğumuz Borusan çeşitleri size bu imkânı getirmektedir. Hem de teknik yönden kusursuz bir imalatla.

Başlıca çeşitlerimiz :

- Su ve gaz boruları
- Sanayi boruları (Mobilya ve ekzoz borusu)
- Profil borular
- Kalın etli profiller
- Pencere profilleri
- Paslanmaz çelik borular
- Ambalaj çemberi
- DKP bant

BORUSAN

Teknikte gerçek aşama

“ev”limisiniz?

Güzel dekore edilmiş, sizi mesut eden, sıcak bir eve mi sahipsiniz?
O halde, evinizi kışın karından, ilkbaharın rüzgârından, yazın güneşinden, sonbaharın yağmurundan, koruyunuz.
Bu koruma işini CBS Akrolit Dış Cephe Kaplama Boyası en mükemmel şekilde yerine getirecektir. CBS Akrolit Saf Akrilik Dış Cephe Kaplama Boyası evinizin dış cephesini bir zırh gibi sarıp dış tesirlerden korur.

Üstelik birbirinden cana yakın renkleriyle evinizin dış görünüşüne göz alıcı bir güzellik getirir.

ÇBS dev Alman Kimya kompleksi BASF (Badische Anilin und Soda Fabrik A.G.)'in özel formülleriyle Türkiye'de CBS Boya-Kimya fabrikalarında imal olunmaktadır.

Evinizi CBS Akrolit sarsın.

Eviniz kara, yağmura, güneşe, rüzgâra karşı yıllarca korunsun.

CBS Akrolit®
dış cephe kaplama boyası

ÇBS BOYA-KİMYA SANAYİ ve TİCARETİ A.Ş.
Karaköy Kardeşim Sok. 44/3 İstanbul Tel: 49 67 10

Milyonluk tecrübe ile daima daha iyiye, daima daha yeniye doğru...

Elektrikli, elektriksiz
ev cihazları alanında
öncüdür Arçelik.
Çağdaş teknolojiyi
adım adım izlemesiyle...

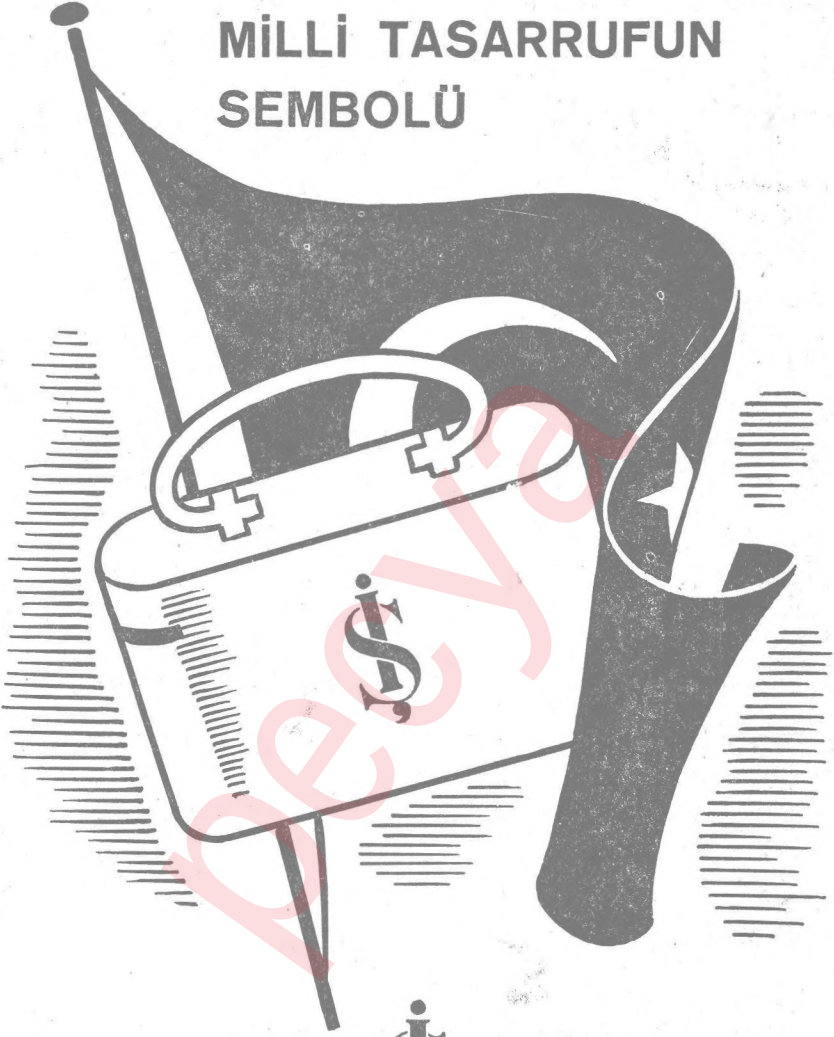
Yenilikleriyle...
Atılımlarıyla...
Daima en iyi,
en çağdaşı üreterek
ülkemiz alışkanlıklarına
ve şartlarına uygun
üstün kaliteli
ev cihazlarını
büyük kitlelere
ulaştırmaktadır yıllardır.
Ve yarattığı her cihazla,
yeniden kanıtlamaktadır
Arçelik'in üstünlüğü
öncülüğü...

Arçelik'tir her yuvada,
yıllardır
gerçek konforu yaratan.
Daima daha yenisi,
daima daha iyisiyle...

ARÇELİK

MİLYONLUK TECRÜBE

**MİLLİ TASARRUFUN
SEMBOLÜ**

TÜRKİYE **BANKASI**
paranızın... istikbalinizin emniyeti

İLLER BANKASI

1929'u tekni.k olmak üzere 3280 elemanı ve 2 milyar liralık malî gücü ile İl Özel İdareleri, Belediyeler ve Köylerin

HARİTA

İMAR PLÂNI

İÇME SUYU

KANALİZASYON

ELEKTRİK

TURİSTİK TESİSLER

SOSYAL TESİSLER

GIDA SANAYİİ

TİCARÎ TESİSLER

İDARE BİNALARI

ve çeşitli hizmetlerini gerçekleştirir ve ortak idarelere kredi sağlar.

Yurt gerçeklerine uyarak ihtiyaçları tam olarak karşılayan kalkınmaya 11,3 milyar liralık katkıda bulunan bu Banka, ilgilenenlerin hayranlık duyduğu bir kuruluştur.

nesilden
nesile

biraların ası
TEKEL birası

TEKEL
Birası

(Basın İlan)

T.C. ZİRAAT BANKASI

(Basın İlan)